

FAMILIA ȘI FACTORII CRIMINOGENI: DESOCIALIZAREA FAMILIALĂ ȘI CONFLICTUL FAMILIAL

Mihai MIZDRAN

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: mmizdranmihaita@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5434-797X>

Cristina BĂLOI

Doctorand, Școala Doctorală în Drept, Științe Politice și Administrative a Consorțiului instituțiilor de învățământ ASEM și USPEE „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: alegecorect24@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4247-1607>

Criminologia familială - este o direcție științifică, care în cadrul criminologiei în general, studiază factorii criminogeni a relațiilor familiale și de asemenea acțiunea societății asupra acestor relații în scopul prevenirii criminalității. Putem spune că în cadrul sarcinilor criminogenice de cercetare, familia se subînțelege ca o grupă de persoane între care relațiile sunt reglementate juridic, de asemenea prin căsătorie, de facto, sau prin relații familiale. Familia se studiază din punct de vedere criminologic în sensul unei grupe sociale mici. Dar nu numai din acest punct de vedere. Orice grupă, inclusiv familia, reunește indivizi, dar există deosebiri esențiale între relațiile dintre ei, dar, care totuși duc la reuniunea dintre ei, pentru diferite motive: satisfacerea vieții în comun, comportament intergrupul etc. Aceste deosebiri nu rareori sunt legate de situația social-intimă și social-eratică, cu însăși rolul în grupă (tată, soacră, fiu minor). Cercetării sunt supuși și acei, care reprezintă familia, din poziția membrilor de familie care apartenează în aceeași familie.

Cuvinte-cheie: familie, căsătorie, delincvență juvenilă, devianță, criminalitate, prevenirea criminalității.

FAMILY AND CRIMINOGENIC FACTORS: FAMILY DESOCIALIZATION AND FAMILY CONFLICT

Family criminology - is a scientific direction, which in criminology in general, studies the criminogenic factors of family relationships and also the action of society on these relationships in order to prevent crime. We can say that in criminogenic research tasks, the family is understood as a group of people between whom the relations are regulated legally, also by marriage, de facto, or by family relations. The family is studied criminologically in the sense of a small social group. But not only from this point of view. Every group, including the family, brings together individuals, but there are essential differences between the relationships between them, but which still lead to the reunion between them, for different reasons: the satisfaction of living together, intergroup behavior, etc. These differences are not infrequently related to the social-intimate and social-eratic situation, with the same role in the group (father, mother-in-law, minor son). The one that presents family is also subject to research, from the position of family members who separately belong to the same family.

Keywords: family, marriage, juvenile delinquency, deviance, criminality, crime prevention.

FACTEURS FAMILIAUX ET CRIMINOGENES: DÉSOCIALISATION FAMILIALE ET CONFLIT FAMILIAL

Criminologie familiale - est une direction scientifique qui, en criminologie en général, étudie les facteurs criminogènes des relations familiales et aussi l'action de la société sur ces relations afin de prévenir la criminalité. On peut dire que dans les tâches de recherche criminogène, la famille est comprise comme un groupe de personnes entre lesquelles les relations sont réglées légalement, aussi par le mariage, de fait, ou par des relations familiales. La famille est étudiée criminologiquement au sens d'un petit groupe social. Mais pas seulement de ce point de vue. Chaque groupe, y compris la famille, rassemble des individus, mais il existe des différences essentielles entre les relations entre eux, mais qui conduisent quand même à des retrouvailles entre eux, pour des raisons différentes : la satisfaction de vivre ensemble, les comportements intergroupes, etc. Ces différences sont souvent liées à la situation socio-intime et socio-érotique, avec le même rôle dans le groupe (père, belle-mère, fils mineur). Celui qui présente la famille fait également l'objet de recherches, à partir de la position des membres de la famille qui appartiennent séparément à la même famille.

Mots-clés: famille, mariage, délinquance juvénile, déviance, criminalité, prévention du crime.

СЕМЬЯ И КРИМИНОГЕННЫЕ ФАКТОРЫ: СЕМЕЙНАЯ ДЕСОЦИАЛИЗАЦИЯ И СЕМЕЙНЫЙ КОНФЛИКТ

Семейная криминология - это научное направление, которое в криминологии в целом изучает криминогенные факторы семейных отношений, а также воздействие общества на эти отношения в целях предупреждения преступности. Можно утверждать, что в криминогенных исследовательских задачах под семьей понимается группа людей, отношения между которыми регулируются юридически, в том числе брачным, фактическим или семейным родством. Семья изучается криминологически в смысле малой социальной группы. Но не только с этой точки зрения. Каждая группа, в том числе и семья, объединяет индивидуумов, но существуют существенные различия в отношениях между ними, но которые все же ведут к воссоединению между ними по разным причинам: удовлетворенность совместной жизнью, межгрупповое поведение и т. д. Эти различия нередко связаны с социально-интимной и социально-эротической ситуацией, с одинаковой ролью в группе (отец, свекровь, несовершеннолетний сын). Группа, которая представляет семью, также подлежит исследованию, с позиции членов семьи, которые по отдельности принадлежат к одной семье.

Ключевые слова: семья, брак, правонарушение несовершеннолетних, девиантность, преступность, профилактика правонарушений.

Introducere

Printre primii recunoaște influența educației asupra copilului C. Lombroso, arătând că aceasta îl nobilitează, corijează pe individ, astfel ea are un efect distructiv asupra criminalității. Cea mai mare rată a criminalității revine orfanilor și descendenților părinților vicioși, aceștia avînd posibilitatea cea mai mică de a beneficia de educație. De aici rezultă că **educația** are un important efect asupra criminalității. La fel și copiii abandonați dau un mare contingent de criminali. În aceste cazuri, la lipsa de educație se mai ada-

ogă **influența ereditară**, căci copiii nelegitimi, găsiți, de regulă sunt fructul unei greșeli, unui păcat [1]. Ei nu au un nume, care să le facă onoare; n-au frîu, care să-i oprească pe povîrnișul pasiunilor; n-au o mamă, care prin grija, iubirea și sacrificiul său să dezvolte în ei instincte nobile, înnăbușindu-le pe cele rele; ei găsesc mai greu mijloacele de a trăi onest și astfel sunt împinși în mod inevitabil la rău.

De influența educației în familie asupra pornirilor criminale s-a ocupat și R. Garofalo, confirmînd că, problema **educației** ar avea cea mai mare impor-

tanță pentru știința penală, dacă ar fi posibilă transformarea, modificarea caracterului individului prin educație. Dar, dacă **educația** ar avea vre-o influență, acesta ar putea exista *numai în epoca copilăriei*, adică în epoca formării caracterului și nu după formarea acestuia. Educația poate avea un efect modificător al instinctelor primare, înnăbușind și slăbind, dar nicidecum distrugând instinctele perverse, acestea rămânând pentru totdeauna în psihicul omului. Drept dovadă el învoacă cazul copiilor de negri, instituți în Europa, care reîntorcându-se în țara lor, în scopul de ai civiliza pe compatrioții lor, recad în viața primitivă, uitând „atât gramatica cât și buna educație, aruncându-și hainele fug în păduri și iată-i redeveniți sălbatici ca părinții lor, pe care nici nu i-au cunoscut”.

Printre studiile mai recente am remarca opinia profesorului David Abrahamsen, de la Universitatea din Columbia. În lucrările sale „Cine este vinovat? Studierea educației și criminalității” și „Situția încordată în familie – cauza principală a conduitei delictuoase”, autorul se axează pe condițiile familiale drept cauză prioritară a delincvenței. Anume *condițiile în care se educă copilul și vor fi prioritare în alegerea viitorului comportament*. Până la vârsta de doi ani copiii nu se supun părinților, dar către patru ani această conduită dispăre la majoritatea copiilor, iar la unii rămâne pentru toată viața și din acești copii se formează rândurile viitorilor delincvenți.

Simptomul viitoareii conduite delictuoase este considerat de Abrahamsen faptul că, copilul *urinează în pat sau chiulește de la școală*, acest chiul având pentru copil o deosebită importanță, deoarece s-a constatat că chiulul în copilărie este o trăsătură comună pentru majoritatea infractorilor adulți.

Cauzele conduitei delictuoase la copil, pot fi depistate de părinții săi, în special în *atitudinea afectivă a mamei sale față de manifestările instinctive timpurii ale copilului*. Un copil devine delincvent fie că în familie nu i s-a acordat atenție și el, devenind

matur, caută să *atragă atenția asupra sa prin delict*, fie că în familie a fost prea tutelat și protestele sale împotriva acestei tutele se manifestă mai târziu prin delict.

Metodele de cercetare. Pentru atingerea scopului și îndeplinirea obiectivelor propuse am recurs la metoda analizei și sintezei informației la temă selectate din literatura de specialitate și deasemenea au fost folosite și metodele: metoda istorică și sistematică, metoda juridică comparativă. Analiza practicii judiciare reprezintă de asemenea o sursă importantă în desfășurarea cercetării științifice a omului intenționat.

În procesul de studiere au fost utilizate lucrările științifice ale savanților din România, Federația Rusă, Republica Moldova. Importanța la elaborarea acestei lucrări a avut baza normativă ce cuprinde actele legislative naționale: Constituția Republicii Moldova, Codul Familiei al Republicii Moldova.

Rezultate obținute și discuții

De aici rezultă, că tocmai în *condițiile familiale rezidă cauza principală*, care generează criminalitatea.

Pentru ca un infractor potențial să devină infractor real sunt necesare două condiții suplimentare: o situație corespunzătoare, „de moment” și slăbirea controlului și a rezistenței din partea supra-eului.

Cînd ne referim la familie, trebuie să punem în discuție, în primul rînd, *calitatea vieții de familie*, valoarea sa formativă asupra personalității copilului sau adolescentului. Familia trebuie examinată sub aspecte complexe, vizînd modelul de viață pe care îl oferă familia minorului, *calitatea climatului afectiv*, aptitudinile pedagogice ale părinților, stilul de viață al tuturor membrilor familiei etc. Din cercetările făcute în Franța rezultă că: 3% dintre minorii recidiviști și 4,5% dintre recidiviștii adulți provin din familii de mari industriași, mari comercianți, înalți funcționari ori intelectuali; 2% dintre minorii recidi-

viști și 13% din recidiviștii majori provin din familii de țărani; 22% recidiviști minori și 22% recidiviști majori provin din familiile de mici funcționari; 13% recidiviști minori și 13,59% recidiviști majori provin din familiile de muncitori calificați; 29% minori recidiviști și 21,68% recidiviști majori provin din familiile de muncitori specialiști; 27% recidiviști minori și 18,2% recidiviști majori provin din familiile de muncitori necalificați; 3% și respectiv 0,97% provin din săraci și șomeri; 3% și 4,32% alții. Din aceste date rezultă că cei mai mulți infractori provin din familiile modeste de muncitori de diferite categorii.

A educa un copil nu este un lucru atât de ușor. Unii părinți, având concepții învechite, cred că ei știu cel mai bine să-și educe copilul, neacceptând sfaturi din exterior. În prezent, există o mulțime de cărți, filme și emisiuni special realizate pentru îndrumarea pedagogică a părinților.

O lipsă totală de comunicații familiale a individului se întâlnește foarte rar, de exemplu *în urma pierderii de către copil a părinților în timpul vârstei fragede*, dar și aceasta este o situație de timp, care se termină odată cu căsătoria sau înfierea.

Căsătoriile, nașterile, divorțurile se atribuie acestor categorii de probleme, care permanent se află sub supravegherea criminologiei familiale. Criminologia în cadrul relațiilor familiale, studiază în primul rând ceea ce formează legătura cu comportamentul criminal.

Ambianța negativă din familie, care în majoritatea cazurilor duc copiii minori la încălcarea legilor, se exprimă prin aceea că *părinții educă prost copiii*, boala părinților, lipsa unui dintre părinți, relațiilor incorecte dintre soți, sau alți membri ai familiei, conflictelor „*tată - copii*”. Putem spune că *exemplele urâte ale părinților*, iar în unele cazuri comportamentul lor antisocial, nu întotdeauna este primit critic sau negativ de către copii. *Influența negativă* a acestor tipuri de familii dispun de o natură diferențiată, în acest sens fiind necesar de a clasifica familie în de-

pendență de aceea ce efect criminogen în ea preva-lează: *cupidant, violent* sau legat de *alcoolism* etc.

Cercetarea mecanismului social de formare în familie a așa *calității a personalității* ca *agresiunea, alcoolismul*, etc., în esență reprezintă studierea unor instituții importante criminologice *prin intermediul prisme relațiilor familiale*. Până nu demult *formarea negativă a personalității în familie*, se cerceta doar în legătură cu *criminalitatea juvenilă* și doar în legătură cu familiile părintești. Acum deja e timpul de cercetat relațiile familiale a *răufăcătorilor maturi*. Obiectul criminologiei familiale cuprinde ambele aspecte: atât *familia părintească* cât și *propria familie*. Influența negativă se acumulează de către persoană treptat în procesul formării calităților negative și pozitive, în care caz, cele negative ies la suprafață, și influența nefavorabilă a familiei, simțită de către persoană în timpul copilăriei, poate să-și facă efect peste mult timp.

Cercetările au descoperit la fiecare al treilea infractor matur legături - între *înclinațiile sale criminale* și a influenței negative, simțită de el în familia părintească.

Relațiile familiale ale maturilor, de regulă, sunt mai complicate, *în comparație cu relațiile cu copiii*, din cauza prezenței relațiilor directe și indirecte suplimentare, care în prezent se află în contradicție. La cei maturi, în principiu sunt prezente mai mult izvoare de izbucnire a conflictelor. Sub conducerea A. I. Dolgova a fost detaliat studiată întrebarea despre dependența și influența condițiilor de viață a comportamentului celor maturi din familie, în timpul copilăriei, condamnați pentru comiterea unei infracțiuni. În urma acestei cercetări studioase s-a demonstrat că *recedivul depinde de intelectul scăzut al părinților*, de acțiunile de corectare a acestora din urmă.

Familia execută controlul social nemijlocit și influențează asupra comportamentului ulterior a persoanei. În prezent sunt adunate date despre *recidi-*

viști căsătoriți, despre părerea recidiviștilor despre căsătorie, despre familie.

Lipsa familiei este principalul factor și caracteristic pentru comportamentul criminal. *Alcoolismul* ca o *deprindere patologică* a sferei sociale, de asemenea reprezintă un element al obiectului criminologiei familiale. Sub influența alcoolului oamenii își pierd *responsabilitatea* și comit infracțiuni. Desigur, criminologia nu poate în integral să studieze toate cauzele specifice a unor astfel de aparente. Ea studiază *aspectele sociale* a tuturor acelor cauze, care într-un fel sau altul sunt legate cu criminalitatea, de a scoate la iveală nu doar această legătură, dar și aceea ce duce la nașterea ei și ceea ce o hrănește pe această criminalitate.

Alcoolismul aduce prejudiciu în primul rând celor mai apropiați, cercului familiei. Este demonstrat că *excesul de alcool de către părinți*, reprezintă factorul principal pentru aceea ca *copiii minori să comită încălcări de lege*. Consumul de alcool în comun și felul parazitărilor de viață pe care îl duc soții din cauza acestuia, în multe cazuri îi duc la comiterea unor infracțiuni cu scopuri cupidante; conflictele legate de alcoolism conduc la comiterea infracțiunilor violente din cadrul familiei.

Nivelul mediu al sistemului criminalității - este nivelul împrejurării concrete nemijlocit, grupărilor sociale mici, adică sfera socială în sens restrâns. La nivelul mediu avem două subsisteme a familiei criminogene:

- a) desocializarea familială;
- b) conflictul familial.

Modul de infracțiune a blocurilor factorilor criminogeni este dispus pe verticală și pe orizontală.

Pe verticală se observă o influență a factorilor criminogeni a acestui nivel cu micro și macronivelurile; pe orizontală - o dependență bilaterală între disocializarea familială și conflictul familial.

Aflându-se la nivelul împrejurării concrete a persoanei blocurile factorilor criminogeni a subsistemului

familiei criminogene, pe verticală, interacționează cu blocurile aceluiași subsistem, situate la nivelul social și la nivelul comportamentului individual.

Situația familială criminogenă este rezultatul debaterii conflictului familial până la o anumită limită, după care în fața membrilor familiei apare necesitatea de a găsi o cale de soluționare a situației, inclusiv metodele criminale. În același timp un component a situației criminogene poate exista și cu alte conflicte care nu duc la comiterea infracțiunii.

Infracțiunea blocului *desocializării familiale* cu orientarea antisocială a persoanei constă în aceea că, pe de o parte dezvoltarea nefavorabilă a desocializării familiale favorizează formarea negativă de mai departe a personalității; prelucrând în ea calitatea de infractor; iar pe de altă parte persoana care dispune de orientare antisocială, singur acționează negativ asupra altor membri ai familiei. Se întâmplă de multe ori, că o astfel de persoană nimerind într-o familie normală, duce la formarea la persoanele din acea familie, a ideilor și părerilor antisociale. Ca exemplu poate servi căsătoria mamei cu un recidivist, ceea ce ulterior poate influența negativ asupra copiilor minori.

La nivelul comportamentului individual, subsistemul familiei criminogene este prezentată în calitate de situație familială criminogenă, care se află în contact bilateral cu orientare antisocială și infracțiunea.

Comiterea infracțiunii în criminologie e primit de privit ca rezultat al interacțiunii dintre persoană și situație. Acest moment al infracțiunii se caracterizează printr-o perioadă mai îndelungată de timp, în care persoana acumulează în sine impulsuri care emană de la situație, judecând situația, selectează variantele posibile de comportament și ia hotărârea asupra comiterii infracțiunii.

Conflictul trece în situație criminogenă în momentul evidențierii sale, în rezultatul interacțiunii active între membrii familiei. Cu alte cuvinte, situ-

ația familială criminogenă oglindește rezultatul dezvoltării conflictului familial, care are loc în procesul realizării legăturii dintre conflictul familial și alte blocuri ale sistemului criminalității.

Trebuie de diferențiat persoana care e supusă *desocializării familiale*, de persoana care are orientare antisocială. Membrul familiei, care simte influența ei negativă, poate să cedeze, dar și să reziste. Orientarea antisocială e rezultatul desocializării. Prezența la persoană o astfel de înclinație demonstrează că calitățile negative, acumulate într-o cantitate suficientă, caracterizează pregătirea pentru comiterea unei infracțiuni. Orientarea antisocială a personalității apare de obicei sub influența nemijlocită a subsisteme „familia criminogenă”. Situația criminogenă în unele cazuri nu se încadrează în *limitele acestei subsisteme*; în unele - doar în parte; în alte cazuri - total.

În esența sa, conflictul constă în *ciocnirea personalităților cu un caracter opus*. La baza sa stă neînțelegerea, care are o natură obiectivă și o exprimare subiectivă. Adeseori această neconcordanță se explică prin corelația a statutelor sociale a două sau mai multe persoane, care dau naștere la scopuri care se contrazic, concurează, permite de pe poziții opuse de a privi același fenomen, care uneia din părți i se prezintă, arată ca rău, altele ca ceva bun. Neconcordanța dintre oameni devine conflict, atunci când ceva anume a fost ascuns în taină și apoi ies la iveală. Totodată nu se consideră conflict ciocnirea oricăror neconcordanțe, care apar între oameni, ci doar cele mai importante, avînd un caracter contraversal - celor care fiind descoperite, ieșite la iveală, nu suportă o valoare pe viitor. Conflictul necesită o soluționare, din care cauză se complică viața normală a unei grupe conflictuale de persoane.

În grupa socială afectată sau în care este prezent conflictul are loc neînțelegerea sistemului relațiilor interpersonale. Pe lângă acestea putem spune că aceasta din urmă are o legătură dublă. Pe de o parte *conflictul este rezultatul neînțelegerilor*, neconcor-

danțelor persoanelor care comunică și au legături diferite între ele. Situația pe primul plan e aceea, că pe oameni îi desparte, îndeapărtează, nu rareori vorbește despre scăderea semnificației factorilor, care-i apropie pe oameni, factorii formării unei grupe neformale. Pe de altă parte, *conflictul izbucnit favorizează în continuare neconcordanța sistemului relațiilor interpersonale, o dezbalansează*.

Conflictul, din punctul său individual de vedere, pentru o persoană concretă, poate îndeplini funcția de descărcare, ușurare fizică. Actualizând necesitatea relaxării psihice în unele cazuri tensiunea apare sub influența comportamentului insuportabil într-o situație din viața a partenerului, în alte cazuri în rezultatul unor împrejurări, factori externi care nu au legătură directă cu persoana, în acest caz avînd loc conflictul din exterior.

O importanță mare are și studierea personalității infractorului pentru a stabili cauzele comiterii infracțiunilor.

Cauzele comiterii unor infracțiuni sunt *calitățile sociale negative*, iar mai întîi de toate motivarea criminogenă a comportamentului personalității, care interacționează cu condițiile criminogene a mediului și situației. Cunoașterea acestor factori este necesară pentru *o profilaxie atât specială cât și individuală*, esența căreia constă în „corejarea calităților - criminogene a personalității și normalizarea condițiilor formării sale în continuare” [2].

Studiul *la primul nivel* este îndreptat asupra stabilirii *particularităților individual-psihologice a personalității* unui infractor concret.

Următorul nivel de studiere a personalității presupune studierea tipurilor, categoriilor de infractori este necesară pentru *elaborarea măsurilor de luptă cu unele categorii de infracțiuni*, cît și pentru realizarea acestor măsuri.

Al treilea nivel presupune studierea personalității infractorului în calitate de „*subiect în cumul al infracționalității*” în întregime.

Această metodă permite de a descoperi unele calități comune ale personalității infractorului, permite de a stabili **cauzele și condițiile criminalității, măsurile ei de prevenire.**

Astfel, prin **personalitate** se înțelege ceea ce caracterizează o persoană și o deosebește de oricare alta; caracterurile proprii ale unei persoane; originalitate; individualitate [3].

Potrivit art. 14 CP al. 1 al RM infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și posibilă de pedeapsă penală [4].

După consecință, infractorul este persoana care a săvârșit, cu vinovăție, o faptă care prezintă pericol social și este prevăzută de legea penală. Această definiție evidențiază faptul că noțiunea de infractor nu poate fi o simplă „etichetă” aplicată unor indivizi de către grupul social dominant, așa cum încearcă să demonstreze unele din *teoriile inspirate de interacționism*, ci desemnează o persoană care comite o faptă antisocială, generatoare de efecte juridice penale.

În criminologie, personalitatea infractorului are o sferă mai largă decât cea juridico-penală, cuprinzând ansamblul trăsăturilor, calităților persoanei care a comis o infracțiune, exprimând, totodată, inter-relația dintre individualitatea persoanei și esența socială a acesteia [5].

În această viziune sistemică, personalitatea infractorului apare ca o sinteză a *trăsăturilor bio-psiho-sociale* cu un grad de stabilitate, definitorii pentru individul care a comis o infracțiune [6].

Influența familiilor divorțate ori despărțite constituie un factor criminogen major pentru copiii delincvenți. De asemenea, familiile infractoare își implică copiii în activități infracționale ori îi influențează pe calea imitației, împrumutându-le percepțe morale contrare eticii societății. În acest caz, delincvența rezultă ca un conflict între cultura proprie familiei infractoare și cea a societății.

Conceptul de personalitate a infractorului ne surprinde imaginea unei personalități predestinate pentru crimă, deoarece între delincvenți și non-delincvenți nu există o diferență de natură, ci o diferență de grad, cu determinare multicauzală [7].

Ca prim factor educativ, familia oferă copilului aproximativ 90% din cunoștințele uzuale. Familia se preocupă și de dezvoltarea proceselor intelectuale ale copiilor. Ea le dezvoltă *spiritul de observație, memoria și gândirea*. Părinții încearcă să explice copiilor sensul unor fenomene și obiecte pentru a le putea înțelege.

Copiii pun cele mai multe întrebări în jurul vârstei de 3-6 ani, iar părinții îi ajută să-și însușească un număr mare de cunoștințe, răspunzând cât se poate de corect și exact.

În perioada școlară mică, familia vine în sprijinul școlii, susținând *„gustul de citit”* al elevilor. Cel mai important este stimularea curiozității copilului de a citi, prin cumpărarea unor cărți care să pună bazele unei mici biblioteci.

Părinții sunt cei care realizează contactul copilului cu frumusețile naturii cu viața socială. Mijloacele mass-media și în mod special televiziunea exercită o influență puternică asupra educației estetice. Nu se poate vorbi despre *o influență strict pozitivă sau strict negativă*; pe de o parte există numeroase emisiuni culturale, de îmbogățire a cunoștințelor, dar pe de altă parte sunt difuzate numeroase programe care *pot deforma imaginația inocentă a copiilor într-un sens negativ*. Părinții trebuie să controleze atât timpul pe care copilul îl petrece în fața televizorului cât și emisiunile pe care le urmărește.

În unele familii preocuparea pentru cultura estetică a copilului lipsește cu desăvârșire, iar în altele aceasta este exagerată. Dacă *copilul nu are aptitudini și nici plăcere pentru diferite arte, părinții trebuie să respecte opțiunea copilului*.

În cazul cercetării criminologice, se face distincție între **familia de naștere**, familia în care s-a născut

și a crescut criminalul, și familia proprie, întreținută de acesta. Familia de naștere este de mare importanță pentru formarea și dezvoltarea acestuia, studiindu-se pe multiple planuri [8].

Un prim-plan privește nivelul socio-economic sau categoria socială de proveniență a criminalului. Din datele statistice, rezultă că cei mai mulți infractori provin din familii modeste, de fapt ce este valabil atât pentru minori primari și recidiviști, cât și pentru recidiviștii adulți.

În vorbirea curentă, educația primită în familie este cunoscută prin strategia “cei șapte ani de-acasă”. Familia are un important rol de socializare, imprimând copilului un anumit stand valoric, precum și atitudini de aderare ori de lipsă de cooperare față de anumite valori sociale. Familia conferă copilului o siguranță indispensabilă atingerii maturității intelectuale, sociale și culturale, precum și o identitate proprie, care îi vor permite să fie acceptat ca partener social. Orice perturbare în interiorul structurii familiale are influențe importante asupra copilului atât la nivelul adaptării sale la societate, cât și asupra personalității sale.

Structura familială este afectată de numărul membrilor, de capacitatea educativă a părinților și de mobilitatea socială și geografică a familiei. Rolul de socializare avut de familie se reduce tot mai mult, mai ales la adolescenți din cauza școlarizării prelungite și a altor factori precum presa, televiziunea, filmele și mini-grupurile la care aderă.

Desigur, relațiile dintre copil și cuplul părintesc au o importanță deosebită în formarea personalității copilului.

Copilul începe să se socializeze în relația cu alți membri de familie tată, frați, surori și *îndeosebi mama*.

În primele luni ale existenței sale, copilul *nu are o personalitate proprie*, el identificându-se cu mama sa ori cu persoana care îi ține locul.

Este absolut necesar ca *între mamă și copil să existe condiții de afecțiune*, fiindcă dacă ele nu exis-

tă, copilul *poate suferi de deficiențe fizice și psihice grave care îl pot duce la schizofrenie*.

Începând cu luna a VIII-a, lucrurile încep să se complice. Copilul începe să-și construiască propria personalitate, fapt care, pentru el, este o experiență dificilă fiindcă, în același timp, el trebuie să păstreze și o *legătură afectivă cu anturajul său și în special cu mama sa*. O relație bazată pe afecțiune și fermitate poate să conteze într-o primă etapă de dezvoltare socială a copilului care, izbindu-se de unele interdicții, este gata să le satisfacă pentru a restabili această relație indiscutabilă cu mama sa, fără care el nu poate să trăiască.

Așadar, o asemenea perioadă este importantă pentru copil însă, din fericire, nu decisivă. Mama, care frecvent este instabilă în sentimentele și relațiile sale cu copilul, uneori prea severă, alteori prea indulgentă, începe să dezvolte la copil un sentiment inconștient de nedreptate, la care se adaugă frustrări care, în aparență, nu au o cauză.

Trebuie acordată o mare atenție acestei perioade, mai ales că *mama copilului poate merge la muncă în afara căminului sau nu-i acordă o afecțiune totală, fiind un copil nedorit și de care mama se va ocupa puțin*.

Famiile divorțate sau despărțite constituie un factor criminogen major pentru copiii delincvenți. De asemenea, unii copii crescuți de un singur părinte, în special de mamă, în situația în care total nu este cunoscut ori, deși cunoscut, nu se preocupă de soarta acestora, au tendința spre agresivitate în special față de bărbați, deoarece văd în fiecare bărbat un tată, care, la fel ca și al lui nu se preocupă de creșterea și educarea acestuia. Pe de altă parte, mama va fi mai îngăduitoare în ceea ce privește exigența pe linia respectării normelor de conduită în societate, din dorința, greșit înțeleasă, de a mai atenua suferințele copilului, pricinuite de lipsa tatălui.

După mamă, *tatăl este al doilea personaj care intră în viața copilului*. De altfel, tatăl este prima per-

soană care va face o adevărată experiență de socializare pentru copil, iar de la trei ani, copilul are nevoie să asimileze această nouă autoritate exterioară.

În această perioadă, absența îndelungată sau necompetența acestei autorități va fi perturbatorie pentru copil, ori, în condițiile de azi, cauzele pot fi frecvent întâlnite.

Întâlnim, adeseori, cazuri în care tatăl lipsește complet, fie că mama este necăsătorită, văduvă sau divorțată, fie că tatăl execută, de exemplu, o pedeapsă privativă de libertate, iar în aceste situații, dificultățile grave care pot apărea nu sunt atenuate, decât dacă mama are calități suficiente pentru a îndeplini ambele roluri.

Introducerea unui șef de familie, altul decât tatăl, poate, fie să agraveze situația, fie din contra, s-o normalizeze dacă tatăl adoptiv știe să se facă acceptat de copil. Cazuri frecvente au demonstrat că înlocuirea tatălui este de cele mai multe ori mai perturbatorie decât absența lui. Alteori, tatăl nu se ocupă de educația copiilor săi din așa zisa lipsă de timp sau, între copil și părinte se instalează o exagerată relație de camaraderie care distruge întreaga autoritate. Ambele cazuri nu produc decât dereglări în activitatea de instruire socială a copilului.

Amestecul de afecțiune și autoritate al cuplului părintesc trebuie furnizat în mod normal, firește, fiindcă absența completă sau parțială a autorității tatălui și a mamei poate produce disfuncțiuni în formarea personalității copilului [9].

Se poate întâmpla ca între părinți să se instaleze la un moment dat o formă de slăbire a cuplului părintesc care se poate manifesta sub forma unei disocieri morale între tată și mamă și care se prezintă sub mai multe aspecte. De exemplu, între tată și mamă se poate întâmpla o ostilitate violentă, care plasează copilul într-o atmosferă de brutalitate și insecuritate.

Întâlnim, adeseori, cazuri în care tatăl lipsește complet, fie că mama este necăsătorită, văduvă sau

divorțată, fie că tatăl execută, de exemplu, o pedeapsă privativă de libertate, iar în aceste situații, dificultățile grave care pot apărea nu sunt atenuate, decât dacă mama are calități suficiente pentru a îndeplini ambele roluri.

Introducerea unui șef de familie, altul decât tatăl, poate, fie să agraveze situația, fie din contra, s-o normalizeze dacă tatăl adoptiv știe să se facă acceptat de copil. Cazuri frecvente au demonstrat că înlocuirea tatălui este de cele mai multe ori mai perturbatorie decât absența lui. Alteori, tatăl nu se ocupă de educația copiilor săi din așa zisa lipsă de timp sau, între copil și părinte se instalează o exagerată relație de camaraderie care distruge întreaga autoritate. Ambele cazuri nu produc decât dereglări în activitatea de instruire socială a copilului.

Amestecul de afecțiune și autoritate al cuplului părintesc trebuie furnizat în mod normal, firește, fiindcă absența completă sau parțială a autorității tatălui și a mamei poate produce disfuncțiuni în formarea personalității copilului [10].

Se poate întâmpla ca între părinți să se instaleze la un moment dat o formă de slăbire a cuplului părintesc care se poate manifesta sub forma unei disocieri morale între tată și mamă și care se prezintă sub mai multe aspecte. De exemplu, între tată și mamă se poate întâmpla o ostilitate violentă, care plasează copilul într-o atmosferă de brutalitate și insecuritate.

Unele anchete făcute au scos în evidență, nu într-un mod singular, că între părinți se pot întâlni frecvent relații pline de ură, generatoare de certuri sau chiar bătăi. Se poate adăuga aici și influența alcoolismului părinților. De asemenea, în cazul unor separări între părinți sau a divorțului, copilul suportă greu lipsa de afecțiune și autoritate a unuia sau a celuilalt. Se poate întâmpla ca, copilul să fie tiranizat între cei doi soți și, în acest caz, ne aflăm, de asemenea, în prezența unei exasperări de inconveniente ale unui alt fel de disociere părintească, care se

materializează în dezacordul dintre părinți în ceea ce privește educația copilului.

Acest dezacord se poate întâmpla și când unul din părinți încearcă să impună o disciplină normală sau excesivă, în timp ce celălalt este de o indulgență extremă, acordă sau iartă totul ori, uneori, ajută copilul să scape de sancțiuni.

Consecințele unor asemenea stări de lucruri sunt grave pentru socializarea copilului fiindcă, la copil, pe de o parte se dezvoltă un sentiment firesc, natural, de sensibilitate a injustului care poate dubla pe acela care a început să se nască prea devreme în urma unei discipline neregulate și fanteziste. Sancțiunile date de un părinte și ridicate de celălalt, ca și cum ar fi nedrepte, are repercusiuni pentru copil, în viitor, deoarece orice sancțiune socială poate risca, la fel, să apară ca nedreaptă.

Pe de altă parte, la copil se poate instala un sentiment de viclenie, iar în familie el va încerca să se împartă, lucru care îl face să procedeze la fel și în societate; de aceea, ceea ce trebuie cercetat este, deci, utilul care permite ieșirea din toate dificultățile și nu adevărul.

Dacă sunt situații în care copilul este supus succesiv unui mediu de educație diferită, el va trebui să se readapteze în fiecare situație la noile forme de afecțiune și autoritate, lucru care poate să însemne o perturbație gravă în educația socială a copilului.

Cercetarea criminologică a fost preocupată de problema relațiilor cu frații și surorile și, în multe situații, s-a constatat că în familiile numeroase există mai puțină criminalitate. Acest lucru a fost explicat printre altele, și de scăderea relativă la numărul de copii a autorității familiale însă aceasta nu pare a fi explicația cea mai plauzibilă [11].

Adler a insistat în cercetările sale asupra cazului copilului unic, adesea închipuit egoist și prin aceasta predispus delincvenței. Copilul unic, chiar dacă a fost crescut în condiții excelente, nu va fi niciodată obișnuit în sînul familiei decît cu o justete retribuită,

ori un element foarte important al socializării individului este faptul că el este conștient de o justete distributivă, cu alte cuvinte cu necesitatea de a împărți cu aproapele, chiar de la început, resursele de familie, iar apoi să recunoască locul și drepturile fiecăruia în societate.

Studii mai recente, realizate mai ales în S.U.A. și Suedia, au urmărit să evidențieze anumite corelații în cazul copiilor adoptați, să stabilească dacă comportamentul delicvent al unora dintre acestia urmează linia de comportament a părinților biologici (este prin urmare ereditar) sau a părinților adoptivi. Astfel, studiul realizat de Raymond Crowe în 1975 în statul Iowa (SUA), raportează o rată foarte ridicată de comportamente delicvente printre copiii adoptați a căror mamă biologică avea antecedente penale. Într-un alt studiu, realizat de Remi Cadoret în 1978 pe un lot de copii adoptați, se semnalează prezența a 246 de cazuri în care delincvența copiilor se corelează cu aceea a părinților biologici [12].

Într-un amplu studiu realizat de Sarnoff Mednick, William Gabrielli și Barri Hutchings în 1987 în Danemarca, studiu ce a avut în vedere o perioadă mai lungă de timp (1924-1947), se ajunge la concluzii interesante, în sensul că cel mai ridicat coeficient de risc de delincvență (24,5%) există în acele situații în care, atât părinții biologici, cât și cei adoptivi au antecedente penale. Dacă nici unul dintre părinți nu are antecedente penale, procentul copiilor adoptați care devin delincvenți este de 13,5%. Dacă numai părinți adoptivi au antecedente penale este de 14,7%. În sfârșit, atunci când numai părinții biologici au antecedente penale, 20% din copiii adoptați devin infractori. Concluzia lui Mednic și a colaboratorilor săi este că anumite predispoziții moștenite de la părinții biologici infractori pot determina o creștere a probabilității ca descendenții acestora, adoptați de alte familii să devină infractori. Trebuie subliniat că tot în cadrul studiului citat s-a examinat și corelația între copiii adoptivi care au comis fapte penale și statutul

socio-economic al părinților adoptivi, ca și al părinților biologici. S-a relevat astfel că, în situația în care ambele categorii de părinți au un statut social ridicat, rata criminalității copiilor adoptivi este foarte scăzută. În situațiile în care atât părinții biologici, cât și cei adoptivi au un statut precar, rata criminalității este ridicată. Aceste ultime concluzii ne fac să ne întrebăm, alături de Beirne și Messerschmidt, care este totuși influența factorului biologic, dacă acesta poate fi modificat de mediul social.

Statisticile în criminează în acest plan *climatul conjugal tensionat, certurile repetate, stările permanente de conflict și în confruntare între unii membri ai familiei, consumul de băuturi alcoolice, manifestările de la lăcomie și zgârcenie exagerate, manifestările de dominație sau egoism, manifestările antisociale, precum și comportamentul aberant al părinților* sau al copiilor mai mari și care constituie un exemplu negativ [13].

Ideea că cei mai mulți infractori provin din *famiiliile dezorganizate nu trebuie generalizată*, fiindcă statisticile din ultimii ani au infirmat, parțial, această teză, și au evidențiat faptul că factorii economici sau cei de stabilitate a cuplului parental nu sunt suficienți pentru a înțelege conduita deviantă.

În ceea ce privește rolul familiei în formarea personalității, merită a fi cunoscute opiniile lui Traian Pop valabile și în prezent [14]. Acesta consideră că primul element ce intervine, după *eriditate*, în formarea individului este *educația*. În același timp, el sublinia că eriditatea nu are un caracter fatal adică „copilul unui asasin nu va trebui să fie în mod fatal, un asasin, după cum copilul unui părinte genial, nu va trebui să fie, în mod fatal, tot un geniu”.

În ceea ce privește *educația*, Traian Pop consideră că prima ei formă este domestică, în casa părintească, și revine familiei. Astfel, el sublinia că în viața fiecărui individ se reflectă influența educației casnice care, fiind făcută la vârsta potrivită, se imprimă mai adânc. Importanța educației casnice este

și mai mare în cazurile în care întreaga educație se limitează, exclusiv, sau aproape exclusiv, la ea. Prin *educația casnică se transmite un ansamblu de valori și norme de conduită*. În căminul părintesc primește copilul primele reprezentări ai binelui, frumosului, adeseori dreptății, tot aici începe prepararea dezvoltării facultăților lui intelectuale. Această inițiere este importantă pentru viitor, fiindcă, greșită, sau ne inițiată la timp, influențează negativ în viitor [15].

Dacă, totuși, consecințele educației greșite sau a lipsei de educație nu sunt atât de dezastruoase în concret, aceasta se datorează faptului că lipsurile sau greșelile se întâlnesc sau se înlătură, în parte, prin autoeducație, dispoziții eriditate favorabile, sau datorită unor împrejurări ulterioare pozitive, precum și prin celelalte categorii de educație.

Este unanim acceptat că individul, pentru a se socializa complet, trebuie să plece din familie și să se adapteze lumii exterioare. Aceasta înseamnă că faza esențială va fi trecerea prin *mediul școlar*, situație în care, copilul, pentru prima oară se va găsi în fața unei autorități și a unui grup de indivizi exteriori familiei.

În această fază, copilul este nevoit să accepte noua autoritate (cadru școlar) și să întrețină relații corespunzătoare cu colegii săi. De fapt, de aceasta depinde chiar adaptarea sa la mediul social, lui urmînd să-i fie mai bine cu cît instituirea lui va fi mai bună.

Sunt cazuri când cursurile unei școli sunt urmate și de copiii care necesită metode speciale de educare și de formare intelectuală. Dacă acești copii nu se vor adapta mediului școlar, este posibilă formarea unor complexe de inferioritate și de frustrare, care se vor prelungi și pe parcursul vieții adulte.

Desigur, într-o asemenea situație, un rol aparte îl poate juca *autoritatea părintească*, îndeosebi a asigura o frecvență regulată a cursurilor școlii.

Școala continuă și completează procesul educativ al copilului și al adolescentului. Rolul școlii în

formarea personalității presupune două elemente: educația și educatorul.

Personalitatea viitorului cetățean adult este influențată puternic de modul de organizare a procesului educativ în școli, dar importanța acestui factor educativ este și mai evidentă în cazul lipsei procesului de școlarizare.

Pregătirea școlară incompletă sau necorespunzătoare, nivelul scăzut de cunoștințe profesionale, lipsa deprinderii de a munci ordonat nu numai că împiedică posibilitatea de integrare socio-profesională corespunzătoare a unor tineri, dar, chiar și atunci când o dobîndesc, le conferă o capacitate scăzută de adaptare, aceștia preferînd, cu multă ușurință, viața parazitară, lipsită de orice constrîngere socială.

Rolul școlii este deosebit de important pentru educarea și socializarea copiilor, pentru depistarea celor inadaptați și punerea în aplicare a unor programe de prevenire generală.

În cadrul familiei moderne se produc unele mutații, care constă în înlocuirea familiei formată din *trei generații* cu familia formată din *două generații*. De aici putem concluda că *bunicii participă din ce în ce mai puțin la educația nepoților*. Alte influențe sociale pot fi considerate *migrația de la sat la oras și urbanizarea satelor*. Astfel *cresc posibilitățile de folosire a mijloacelor audio-vizuale, contactul cu tehnica, preocupările culturale și sportive, și rezultă o schimbare în mentalitatea familiei*.

Nivelul de trai scăzut obligă ambii părinți să își găsească cel puțin un loc de muncă pentru a putea asigura un *trai decent copiilor*. În asemenea condiții *supravegherea copiilor este limitată, sau este încredințată altor persoane sau instituții sociale* (ex: creșă, grădinița, etc).

Un caz aparte îl constituie familiile în care *unul dintre părinți este șomer*. Implicat, *celălalt părinte se ocupă mai mult de copii*, dar problema majoră a acestei familii este asigurarea celor necesare pentru un *trai modest*.

Situația familiilor în care *ambii părinți sunt fără loc de muncă este critică*, deoarece cu două ajutoare de șomaj de abia se poate asigura hrana, neputîndu-se vorbi nici macar despre un trai modest.

Factorii criminogeni care se află în afara limitelor relațiilor familiale, de asemenea interacționează cu blocurile factorilor familiari a nivelurilor de jos. Așa neînțelegeri ca *situația materială diferită a diferitor categorii de persoane*, determină în unele cazuri *aparitia scopului cupidant*, iar în alte cazuri caracter violent, determină și *produc situații de conflict*.

Concluzii

Regimul educativ familial s-a dovedit *principala cauză* a eșecului în *procesul de integrare* și, implicit cauza esențială a devianței comportamentale a minorilor. Părintii ades educ copiii în mod empiric, bazându-se pe intuiție și obișnuință. Carențele educative ale familiei se manifesta prin: *lipsa totala de interes pentru educatia copilului; excesul de grijă, rasfățul din afectiune exagerată; lipsa unității de opinie în măsurile educative ale membrilor familiei; lipsa autorității morale a părinților datorată unor deficiențe caracteriale, a unor vicii etc.; neputință de a oferi copilului modele umane pozitive prin propriul lor exemplu de comportare; lipsa de intelegere și afectivitate datorita egoismului și indiferenței față de copil; severitatea excesivă, inconștientă sau voită, care creează un climat familial anxios; folosirea actelor de violență ca mijloace educative*.

În urma studiului s-a identificat că, cea mai frecventă formă de manifestare a inadapării copiilor, având drept cauză carențele mediului familial, este vagabondajul, 20% dintre minori au părăsit înaintea săvârșirii infracțiunilor familia sau școala; dintre aceștia 18% provin din familii deficitare comportamental. Formele cu deficiențe de structura a familiei sunt multiple. În 20% din cazuri, familia avea un

singur parinte, datorita dezorganizării ei prin divorț, 18% prin abandon și 3% prin deces; în 5% din cazuri familia fusese reconstituita prin mariaj, având un parinte vitreg, 88% din aceste familii aveau un mediu conflictual. Socul produs de despartirea părinților a constituit momentul hotarator care a marcat evolutia spre devianță comportamentală.

Vârsta și maturitatea părinților de asemenea reprezintă un semn al riscului, ceea ce nu înseamnă că toți copiii ai căror părinți sunt foarte tineri (între 16-20 ani) suferă sau sunt neglijați. Concomitent e necesar de a menționa că lipsa de maturitate și responsabilitate, îndeosebi a mamelor tinere, supune unitatea familiară riscului, unor dificultăți precum: separare, divorț, violență, abandon, familie cu un singur părinte etc. Nașterile în afară căsătoriei înregistrează un mare procent pentru categoria mamelor adolescente, iar pentru tinerele mame căsătorite rata divorțului este deasemenea extrem de mare.

O problemă stringentă în Republica Moldova este violența în familie. De regulă puține persoane supuse violenței se adresează organelor de drept. Este îngrijorător că victime ale violenței sunt femeile și copiii. Fenomenul agresării nu cunoaște limite socio-economice, rasiale, etnice, religioase sau de vârstă.

Însă, există și situații ce demonstrează într-un fel sau altul faptul că nu este absolut necesar de o familie cu doi părinți pentru ca copilul să fie fericit. Copiii sunt mult mai fericiți dacă cei doi părinți care au permanent neînțelegeri, divorțează. Deci, chiar dacă familia este completă, dar climatul moral din ea lasă de dorit, ea nu poate constitui un bun mediu educativ.

Putem spune că studiind această temă am aflat care sunt plusurile și minusurile unei familii în procesul formării personalității *delicventului minor* în general și a formării personalității infractorului *minor* în special care ne permit să facem următoarele **recomandări:**

1. Deci, știind care este impactul negativ al factorilor criminogeni asupra sferei familiale, care sunt motivele comportamentului criminal în familie, care sunt consecințele conflictului familial credem că este *necesar ca în programul școlar, pentru elevii claselor liceale, să fie introdus un curs de educație familială;*

2. Deși în literature de specialitate se menționează despre rolul familiei în formarea personalității copilului și că familia contemporană se confruntă cu o mulțime de dificultăți și distorsiuni, având nevoie enormă de intervenție psihologică, studii asupra condițiilor în care familia ar putea funcționa cu o mai mare eficiență, adaptându-se la cerințele societății, sunt insuficiente. și din considerentul că, *sunt puține servicii dezvoltate special pentru familie, în special pentru familiile complete și tinere, ar fi foarte important de a deschide de centre în care cu fiecare membru de familie sa lucreze psihologul.*

3. Întreaga acțiune de supraveghere a relațiilor familiale, a exercitării obligațiilor părintești față de copil, înfierea copiilor rămași fără părinți sau în imposibilitatea de a-i crește, tutelarea celor lipsiți de capacitate, fie minori fie adulți și bătrâni – toate aceste probleme necesită serviciile asistenței sociale. *Pentru prosperarea unei societăți cu familia „sănătoase” se cere a fi implementată rețeaua de servicii de asistență socială atât la nivel național, cât și local.*

Referințe bibliografice

1. AMZA, T. *Criminologie teoretică*. Teorii reprezentative și politică criminologică, București: Lumina Lex, 2000, p. 212.
2. CIOBANU, I. *Criminologie*, Vol. II, Chișinău: Caridact, 2004, p. 80.
3. Codul penal al Republicii Moldova Nr. 985-XV din 18.04.2002.

4. КУЗНЕЦОВА, Н. Ф., Г. М. МИНЬКОВСКИЙ, *Криминология*, Москва, 1998, p. 119.
  5. MARIN, F., MANEA, C. *Dicționar de neologisme*, ed. III, București: Academiei Române, 1992, p. 818.
  6. NISTOREANU, Gh., PĂUN, C. *Criminologie*, București: Editura Europa Nouă, 1996, p. 164.
  7. OANCEA, I. *Probleme de criminologie*, București: ALL Educațion SA, 1994, p. 94.
  8. POP, T. *Curs de criminologie*, București: Academiei, 1928, p. 268.
  9. PĂUN, C. *Criminologie*, București: Editura Europa Nouă, 1996, p. 166.
  10. STĂNOIU, R. M. *Introducere în criminologie*, București: Editura Academiei, 1989, p. 117.
  11. STĂNOIU, R. *Introducere în criminologie*, București: Academiei, 1989, p. 131.
  12. STĂNOIU, R. *Criminologie*, București: Oscar Print, 1999, p. 144.
-